

Prof. MUDr. Jan Černý, CSc., se dožívá 70 let

V únoru letošního roku jsme mohli blahopřát k 70. narozeninám významnému českému chirurgovi, prof. MUDr. Janu Černému, CSc.

Prof. Černý byl po maturitě přijat ke studiu na Lékařskou fakultu Univerzity J. E. Purkyně v Brně. Promoval v roce 1963 a své první chirurgické roky prožil na chirurgickém oddělení nemocnice v Rumburku. V roce 1967 složil atestaci I. stupně z chirurgie a po pěti letech všeobecné chirurgické praxe se vrátil zpět do Brna na II. chirurgickou kliniku Fakultní nemocnice u sv. Anny.

Během působení na II. chirurgické klinice se intenzivně věnoval klinické práci i experimentální činnosti. V experimentu spolu s prof. Kořístkem takřka na koleně, bez odpovídajícího technického vybavení, vypracovali a na mnoha pokusech na prasatech úspěšně ověřili techniku transplantace jater, za což obdrželi medaili G. J. Mendela.

Jako vedoucí chirurg v kolektivu prof. Vašků implantoval více než stovku různých typů mechanických srdečních podpor – od jednostranné podpory až po umělé srdce, a významně se tak podílel na světových úspěších programu totální srdeční náhrady. Za tuto výzkumnou činnost obdržel v roce 1986 státní cenu.

Do popředí jeho zájmu se postupně dostala cévní chirurgie. Zejména díky jeho pracovitosti a neúnavné práci se II. chirurgická klinika stala jedním z předních československých pracovišť v cévní chirurgii. Prof. Černý se zasloužil zejména o rozvoj AV zkratů pro dialýzu, o zavedení retroperitoneálního přístupu k břišní aortě a extraanatomických bypassů. Dokázal důležitost hluboké stehenní tepny pro rekonstrukční cévní operace na dolní končetině, zavedl horní hrudní sympatektomii a chirurgickou léčbu thoracic outlet syndromu. Podílel se na vývoji a na klinickém použití první české pletené cévní protězy „Mikrofróté“, za což byl v roce 1987 oceněn národní cenou.

Podílel se také na rozvoji transplantačního programu. Byl hlavní hybnou silou kolektivu, který pod vedením prof. Kořístky po experimentální přípravě poprvé v Československu v roce 1983 provedl úspěšnou transplantaci jater v klinice. Za přínos k řešení problematiky transplantace jater mu byla udělena státní cena.

Během práce na II. chirurgické klinice složil v roce 1972 atestaci II. stupně z chirurgie, v roce 1980 obhájil kandidátskou

disertační práci a v roce 1984 byl jmenován docentem v oboru chirurgie. Profesorem chirurgie byl pak jmenován v roce 1991.

Pro jeho vysoké odborné i nepochybné organizační schopnosti mu bylo v roce 1984 svěřeno vedení Kardiochirurgického a transplantačního oddělení ve FN u sv. Anny. Od roku 1991 je pracoviště jako Centrum kardiovaskulární a transplantační chirurgie samostatným subjektem a prof. Černý se stal jeho prvním ředitelem. Po nástupu na toto oddělení prof. Černý vyvinul maximální snahu, aby se pracoviště zařadilo k nejlepším v republice. Vlivem jeho příkladné pracovitosti a neúnavnosti se podařilo zvýšit počty kardiochirurgických výkonů z původních asi 300 v roce 1985 až na více než 1 400 srdečních operací v roce 2002. Zvýšila se tak významně dostupnost srdečních operací, které se z výjimečných zákroků staly každodenní činností. Ruku v ruce se zvyšováním počtů výkonů se zlepšovaly i jejich výsledky. Téměř výlučně zásluhou pana profesora se oddělení, kde byl k dispozici jediný kvalitnější monitor, několik pomalu dosluhujících respiračních přístrojů a kde by se infuzní pumpy v té době daly spočítat na prstech jedné ruky, změnilo v kardiocentrum, jehož přístrojové vybavení snese srovnání s předními evropskými pracovišti.

Hlavními oblastmi jeho zájmu byly zpočátku operace pro ischemickou chorobu srdeční, kde se snažil nalézt optimální metodu pooperační ochrany myokardu. Jeho snaha vyústila v používání kontinuální hypotermické kardioplegie cestou aortokoronárních bypassů, která výrazně zlepšila operační výsledky. K chirurgické léčbě ischemické choroby srdeční patřilo i řešení výdutí levé komory. Po experimentální přípravě poprvé v roce 1987 v klinice implantoval umělé srdce. Poté se jeho zájem obrátil k aktuálním novinkám, kde zejména na poli záchovných operací na mitrální chlopní patřil k pionýrům tohoto přístupu v ČR a dosáhl vynikajících výsledků.

Vedle srdečních operací se zasloužil i o další rozvoj transplantací. Transplantace jater se staly rutinní operací s výbornými výsledky. Operační tým pod vedením prof. Černého uskutečnil v roce 1992 první transplantaci srdce v Brně. V roce 1995 provedl jako první v České republice transplantaci srdce u dítěte, v roce 1998 první kombinovanou transplantaci srdce a ledviny a v roce 2005 první transplantaci současně tří orgánů (srdce, jater, ledviny). Jako chirurg byl nesmírně zručný, vedl svoje spolupracovníky k tomu, že rutinní fáze operace by měly

být provedeny co nejrychleji a vlastní výkon na srdci pak maximálně pečlivě a beze spěchu. Právě v rychlém, ale pečlivém provedení operace viděl základní předpoklad úspěchu. V případě zdlánlivě ztraceného případu nebo závažných komplikací se nikdy nevzdával a dokázal usilovně bojovat po mnoho hodin o život pacienta.

Kromě organizační a vlastní chirurgické práce se po celou dobu intenzivně věnoval i vědecko-výzkumné a pedagogické činnosti. Byl a je řešitelem nebo spoluřešitelem celé řady vědecko-výzkumných úkolů a grantů. Je autorem nebo spoluautorem několika stovek odborných prací publikovaných v domácí i v zahraniční literatuře a přednášek prezentovaných na vědeckých akcích doma i v zahraničí. Součástí jeho práce je i oponování množství odborných publikací, kandidátských a doktorandských disertačních prací a závěrečných zpráv grantů. Všeobecně známé jsou i jeho pedagogické schopnosti vysvětlit jednoduše a zajímavě i ty nejsložitější chirurgické postupy a problémy. Toto učitelské nadání, k němuž položili základy oba jeho rodiče, dokázal přivést téměř k dokonalosti. Jsme toho svědky nejen při každodenních diskusích, ale i při jeho odborných přednáškách a výuce mediků.

Protože na prvním místě všech úvah a veškeré práce prof. Černého je nemocný a jeho zdraví, vydobyl si uznání a velký respekt spolupracovníků a kolegů. Obdobné uznání a obdiv zaslouží jeho vysoké a odborné kvality, schopnost bleskurychlého a neomylného rozhodování ve vypjatých okamžicích, schopnost správného úsudku v nejasných situacích, která občas vzbuzuje dojem dobře vyvinutého šestého smyslu a nadání vidět dále do budoucna.

Zvláštní zmínku si zasluhuje jeho nesmírná pracovitost. Operování pro něj muselo být drogou v dobrém slova smyslu. Jinak si totiž nelze vysvětlit hodiny a hodiny strávené na operačních sálech bez rozdílu, zda to bylo ve dne nebo v noci. Myslím si, že dodnes jako chirurg nechápe některé „výdobytky“ moderní doby související s dodržováním pracovní doby, odcházení domů po službě nebo nářky o únavě lékařů z přepracování.

Prof. Černý by mohl být příkladem pro mnohé chirurgy v nazírání na vlastní práci a v tom, že za neúspěchy viděl vlastní chyby ať již v indikaci k operaci, v nesprávně zvolené operační taktice, či v technické chybě při operaci. Byl náročný nejen na sebe, ale i na všechny svoje spolupracovníky, kteří s ním nejednou zažívali krušné chvíle.

Prof. Černý se díky své vysoké odbornosti a neutuchajícímu zájmu o srdeční chirurgii a transplantace těší všeobecnému uznání široké lékařské i laické veřejnosti. Za svoji praxi prošel mnohými významnými funkcemi v odborných společnostech. Po dobu dvou funkčních období byl předsedou České společnosti kardiologické chirurgie ČLS JEP, byl členem výboru České transplantací společnosti. Je i členem mezinárodních organizací – Evropské společnosti pro srdeční a hrudní chirurgii a Evropské společnosti pro srdeční a cévní chirurgii. Byl členem vědecké rady ministerstva zdravotnictví a členem vědecké rady Lékařské fakulty Masarykovy univerzity.

Při psaní těchto řádek si uvědomuji, že je obdivuhodné, kolik je toho schopen jediný člověk během své medicínské praxe zvládnout. Je to možné jen za předpokladu úplné oddanosti svému oboru, neskutečné pracovitosti, vrozeného chirurgického nadání a vysokého intelektu. Přesto, že celý článek je psán v minulém čase, je třeba zdůraznit, že pan profesor je stále v plné psychické i fyzické kondici, která mu umožňuje plný pracovní úvazek a provádění i těch nejsložitějších srdečních operací. Jedna změna se však během posledních let udála – z přísného a někdy až těžko přístupného chirurga-ředitele se stal usměvavý chirurg-kolega s velkým nadhledem, který je vždy ochotný komukoli poradit a pomoci.

Vážený pane profesore, milý Honzo, chtěl bych Ti za sebe i za své kolegy poděkovat za vše, co jsi nás během roků naučil. Do dalších roků Ti přejeme především pevné zdraví, aby sis mohl v plné míře užít to, co jsi v dřívějších letech musel zanedbávat.

Ad multos annos

Petr Němec

Výbor České kardiologické společnosti se připojuje ke gratulaci doc. Petra Němce věnované prof. MUDr. Janu Černému, CSc. Pan profesor Černý patří k velikánům české kardiochirurgie, již v roce 1986 obdržel státní cenu za výzkum v oblasti totální srdeční náhrady, v roce následujícím pak Národní cenu za vývoj a první použití české cévní protézy. Podrobnosti o jeho neuvěřitelně bohatém profesionálním životě jsou uvedeny v laudaci doc. Němce, zde jen připomenou jeho rozsáhlou činnost v oblasti transplantací chirurgie, od srdce samotného přes současně provedenou transplantaci srdce a ledviny až dokonce po kombinaci tří orgánů současně – srdce, ledvin a jater. Kardiologové znají profesora Černého především jako vynikajícího pedagoga, který pro nás pravidelně přednáší především na výročních sjezdech České kardiologické společnosti ČLS JEP, ale také České kardiologické společnosti. Výbor ČKS ocenil práci prof. Jana Černého, DrSc., udělením zlaté medaile prof. Libenského v tomto roce. Dovolujeme si za všechny české kardiology popřát panu profesorovi především dobré zdraví, hodně radosti z práce mnoha jeho žáků a těšíme se na další setkávání při našich odborných akcích.

Michael Aschermann